

Kasvun ja oppimisen lautakunta 11.09.2024 § 162

§ 162

Oikaisuvaatimus hyvitysvaatimusta koskevassa asiassa

Valmistelijat / lisätiedot:
Kotiniemi Kari
Leino Virpi
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Perusopetuksen johtaja Nurmi Juha

Kasvun ja oppimisen lautakunta hylkää perusopetuksen johtajan päätöksestä 11.6.2024 § 15 tehdyn, 13.6.2024 saapuneen ja 14.6.2024 täydennetyin oikaisuvaatimuksen siltä osin kuin siinä on vaadittu hyvitystä/korvausta.

Kasvun ja oppimisen lautakunta kehottaa kouluja kiinnittämään huomiota etukäteen tapahtuvaan tiedottamiseen sekä muihin selostusosassa mainittuihin asioihin.

Käsittely

Päätös

Kasvun ja oppimisen lautakunta:

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Hyvitys-/korvausvaatimus

Huoltaja oli 3.6.2024 tehnyt vaatimuksen, jossa pyydetään Espoon kaupunkia tunnustamaan vakaumukseen perustuva syrjintä ja maksamaan huoltajalle ja hänen lapsilleen hyvityksenä yhteensä symbolinen yksi (1) euro. Vaatimuksessa oli kerrottu kahden espoolaisen koulun kevätjuhlasta, jossa oli laulettu suvivirsi ilman, että siitä oli tiedotettu etukäteen. Tämän vuoksi oppilas ja huoltaja eivät olleet voineet etukäteen valmistautua juhlasta poistumiseen suvivirren ajaksi. Huoltaja on todennut, että on useita kertoja aiemmin tuonut esiin uskonnollisen toiminnan epäkohtia Espoon kaupungin suomenkielisessä perusopetuksessa, mutta muutosta ei ole tapahtunut.

Perusopetuksen johtaja on päätöksellään 11.6.2024 § 15 hylännyt korvausvaatimuksen. Päätöksessä katsotaan, että kyse ei ole ollut yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettua syrjinnästä ja siksi hyvityksen maksamiseen ei ole perustetta. Päätöksessä todetaan, että opetustoimi tulee ohjeistamaan kouluja asiassa.

Huoltaja on 13.6.2024 tehnyt oikaisuvaatimuksen päätöksestä. Oikaisuvaatimukseen on tehty täydennys 14.6.2024. Oikaisuvaatimuksissa huoltaja tuo esiin aiempia yhteydenottojaan opetustoimeen ja kanteluviranomaisiin uskonnolliseen toimintaan liittyen sekä eri viranomaisten kannanottoja uskonnolliseen toimintaan liittyen. Hän tuo myös esiin sen, että alaikäinen lapsi kaverien ja opettajien luoman sosiaalisen paineen ja auktoriteetin alla ei todennäköisesti kykene itse ilmaisemaan omaa tahtoaan olla osallistumatta uskonnonharjoittamiseen (esim. virsien harjoittelu opetuksessa ja virret koulun juhlissa). Myös aikuiselle kesken juhlaa poistuminen on nöyryyttävä ja äärimmäisen epämiellyttävä kokemus. Oikaisuvaatimuksen tekijä katsoo, että on tärkeää tiedottaa huoltajia aina riittävän tarkasti ja riittävän hyvissä ajoin kaikesta opetukseen sisällytetystä uskonnollisesta ohjelmasta. Hän vetoaa myös julkisvaltaa sitovaan neutraliteettiperiaatteeseen.

Lainsäädäntö

Perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

Perustuslain 6 §:ssä ja yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä säädetään syrjinnän kiellosta. Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain 23 §:n mukaan syrjinnän tai vastatoimien kohteeksi joutuneella on oikeus saada hyvitys siltä viranomaiselta, työnantajalta, varhaiskasvatuksen järjestäjältä tai palveluntuottajalta, koulutuksen järjestäjältä taikka tavaroiden tai palveluiden tarjoajalta, joka on yhdenvertaisuuslain lain vastaisesti syrjinyt häntä tai kohdistanut häneen vastatoimia. Hyvityksen saaminen ei estä saamasta korvausta vahingonkorvauslain tai muun lain mukaan.

Perusopetuslain 3 § edellyttää, että opetuksessa ollaan yhteistyössä kodin kanssa.

Opetushallituksen ohje

Opetushallitus (OPH) on 19.9.2022 päivittänyt ohjeen perusopetuksen uskonnon ja elämäntiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa. Aiempi OPH:n ohje oli vuodelta 2018.

OPH:n ohjeen mukaisesti perusopetuksessa on useita perinteisiä juhlia, kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Yhteisiin juhliin voi sisältyä myös joitakin uskontoon viittaavia elementtejä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan tällaiset juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Valiokunnan mietinnön mukaisesti juhlaan mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren laulamisen johdosta juhlaa ei voida uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavana tilaisuutena.

Perustuslakivaliokunnan mukaan koulun perinteisiin juhliin voi sisältyä muitakin vastaavia sinänsä uskonnollista alkuperää olevia traditioita. (Perustuslakivaliokunnan mietintö 10/2002 vp. ja 2/2014 vp. ja 16/2021 vp.)

OPH:n ohjeen mukaisesti perusopetuksen juhlat ovat osa opetusta ja toimintaa, johon oppilaiden tulee osallistua. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Koulun tulee tiedottaa oppilaiden huoltajille järjestettävistä tapahtumista ja niiden sisällöstä. Tarvittaessa huoltajien kanssa voidaan sopia oppilasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos huoltaja ei halua oppilaan osallistuvan kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan. Järjestelyistä sovittaessa tulee ottaa huomioon oppilaan turvallisuus. Järjestelyt, kuten oppilaan siirtyminen toiseen tilaan osaksi aikaa, tulee toteuttaa hienotunteisesti ja mahdollisimman vähän huomiota herättävästi. Juhlaan sisältyville yksittäisille uskonnollisille elementeille ei tarvitse järjestää korvaavaa ohjelmaa tai toimintaa.

Väite syrjinnästä

Vaatimuksessa ja oikaisuvaatimuksessa katsotaan, että oppilasta ja huoltajaa on syrjitty vakaumuksen perusteella.

Syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että henkilöä kohdellaan samanlaisessa tilanteessa huomattavasti enemmän kuin toisia yhden tai useamman henkilökohtaisen ominaisuuden takia (välitön syrjintä). Syrjintää voi olla myös se, että näennäisesti neutraali sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun henkilön muita epäedullisempaan asemaan henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella (välillinen syrjintä).

Edellä olevan OPH:n ohjeen ja siinä viitattujen perustuslakivaliokunnan mietintöjen perusteella suvivirren laulaminen ei tee kevätjuhlasta uskonnollista tilaisuutta. Se, että kevätjuhlaohjelmassa on ollut suvivirsi, ei kaupungin käsityksen mukaan ole syrjintää.

Vaatimuksessa oli tuotu esiin, etteivät vaatimuksessa mainitut kaksi koulua olleet etukäteen ilmoittaneet siitä, että kevätjuhlaan sisältyy suvivirsi. Oikaisuvaatimuksessa tuodaan esiin muita vastaavia tilanteita sekä myös se, että koulut eivät ole informoineet suvivirren harjoittelusta opetuksessa eikä siitä, että oppilaalla on oikeus olla osallistumatta siihen.

Perusopetuslaki edellyttää koulun ja kodin yhteistyötä. Edellä mainittu OPH:n ohje edellyttää, että uskonnollisista tilaisuuksista ja niiden vaihtoehdosta tiedotetaan etukäteen riittävän ajoissa koteja. Huoltaja ja oppilas päättävät, osallistuuko oppilas uskonnolliseen tilaisuuteen tai sille vaihtoehtoiseen toimintaan.

Koulun kevätjuhla ei ole uskonnollinen tilaisuus, vaikka sen ohjelmassa olisi suvivirsi. Siten em. tiedottamisvelvollisuus ja vaihtoehtoisen tilaisuuden järjestäminen ei koske kevätjuhlia. Koulun ja kodin yhteistyön näkökulmasta tiedottaminen myös muista kuin uskonnollisista tilaisuuksista ja niiden keskeisestä sisällöstä on asianmukaista. Etukäteen tehtävä tiedottaminen varmistaa sen, että tarvittaessa huoltajien kanssa voidaan sopia oppilasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos huoltaja ei halua oppilaan osallistuvan kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan.

Perusopetuksen johtajan päätöksessä on kuvattu vaatimuksessa mainittujen kahden koulun antamia selvityksiä. Toisen koulun osalta kevätjuhlan alussa oli kerrottu ohjelmasta ja tällöin oli tullut esiin myös

suvivirren laulaminen. Toisessa koulussa vanhempia ei ollut kutsuttu kevätkuuhlaan, eikä sen sisällöstäkään ollut siten tiedotettu.

Oikaisuvaatimuksessa tuodaan esiin myös se, että suvivirttä harjoitellaan oppilaiden kanssa ennen kevätkuuhlaa. Tästä ei ole koteja tiedotettu.

OPH:n ohjeessa ja kanteluviranomaisten ratkaisuiissa on katsottu, että oppilaita ei saa pakottaa tai painostaa toimimaan vakaumuksensa vastaisesti, esimerkiksi laulamaan virsiä. (EOAK/1609/2019; EOAK/1417/2019.) Ohjeen mukaisesti vakaumukseen liittyviin ristiriitatilanteisiin tulee suhtautua kunnioittavasti ja niiden selvittämiseen tulee etsiä kuhunkin tilanteeseen sopivia ratkaisuja. Tiedottaminen ja yhteistyö oppilaiden ja kotien kanssa on tärkeää.

Asiaa kokonaisuutena arvioitaessa kaupunki katsoo, että tiedottamisen olisi tullut olla kattavampaa. Tiedottamisen puutteellisuuden ei kuitenkaan katsota olevan yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettua syrjintää. Näin ollen perustetta yhdenvertaisuuslain 23 §:ssä säädetylle hyvitykselle ei ole.

Hyvityksen osalta tämä päätös on kaupungin kannanotto. Hyvitystä koskevan vaatimuksen voi tehdä yhdenvertaisuuslain 26 §:ssä säädetyin mukaisesti käräjäoikeuteen. Syrjintävaihteen voi saattaa myös yhdenvertaisuusvaltuutetun arvioitavaksi.

Koulujen ohjeistaminen

Kouluja on ohjeistettu erityisesti uskonnollisten tilaisuuksien ja niiden vaihtoehtoisten tilaisuuksien järjestämisestä. Espoossa pääsääntönä on, että koulupäivän aikana koulun tiloissa ei järjestetä uskonnollisia tilaisuuksia vaan ne järjestetään esim. seurakuntien tiloissa seurakunnan kanssa sovitulla tavalla. Näin uskonnollinen tilaisuus on erillään koulun muusta toiminnasta. Tällä pyritään turvaamaan se, ettei kukaan joudu osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Uskonnollisesta tilaisuudesta ja sille vaihtoehtoisesta toiminnasta tiedotetaan etukäteen oppilaita ja huoltajia. Huoltaja ja oppilas päättävät, kumpaan tilaisuuteen oppilas osallistuu. Vapaus valita uskonnollisen tilaisuuden ja sille vaihtoehtoisen toiminnan välillä kuuluu kaikille oppilaille riippumatta oppilaan vakaumuksesta.

Kouluille on toimitettu OPH:n ohje, joka on uudistettu viimeksi vuonna 2022. Koulujen on tullut siihen tutustua ja toimia sen mukaisesti. Koulun ja kodin yhteistyön näkökulmasta siitä, että kevätkuuhlaohjelmaan sisältyy suvivirsi, olisi ollut hyvä tiedottaa koteja etukäteen. Käytännössä kevätkuuhlajärjestelyt voidaan tehdä esim. siten, että suvivirsi sijoitetaan juhlan loppuun. Jos oppilas ja/tai huoltaja ei halua osallistua ohjelmaan tältä osin, hän voi istua juhlassa rivin päädyssä, jolloin poistumisen voi tehdä hienovaraisesti. Kevätkuuhlasta ilmoitettaessa voidaan maininta, että juhla päättyy suvivirren laulamiseen. Tällöin perheillä on tieto asiasta etukäteen.

Perusopetuksen johtajan päätöksessä 11.6.2024 todetaan, että opetustoimi tulee syyslukukauden alussa ohjeistamaan kouluja siitä, miten vastaavia tilanteita voidaan etukäteen tehtävällä suunnittelulla sekä koulun ja kodin välisellä yhteistyöllä jatkossa välttää. Etukäteen tapahtuva tiedottaminen on tärkeää. Huoltajien ja myös oppilaiden kanssa keskustelemalla voidaan löytää kuhunkin tilanteeseen soveltuvat yksittäiset ratkaisut.

Suomenkielisen perusopetuksen tulosyksikössä on neljä perusopetuksen aluetta: Espoonlahti, Leppävaara, Keski- ja Pohjois-Espoo sekä Matinkylä-Olari ja Tapiola. Kunkin alueen aluepäällikkö toimii alueensa rehtoreiden esihenkilönä. Jokaisella neljällä alueella on 22.8.2024 ollut ko. alueen rehtoreiden aluekokous. Aluekokouksessa on käyty läpi uskonnolliseen toimintaan liittyviä asioita. Rehtoreita on ohjeistettu asian käsittelystä jokaisessa koulussa.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Ei julkaista Perusopetuksen johtajan päätös 11.6.2024
- Ei julkaista Oikaisuvaatimus täydennyksineen 14.6.2024

Tiedoksi

Oikaisuvaatimuksen tekijä
Peruskoulut